

UYGULAMALI SANATLAR EĞİTİMİNDE TASARIM, YAPI, İŞLEV, ESTETİK VE ALGI SORUNU

Yrd. Doç. Dr. K. Özlem ALP
Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi
Uygulamalı Sanatlar Eğitimi Bölümü
aakgul@gazi.edu.tr

ÖZET

21. yüzyılda uygulamalı sanatlara yüklenen anlam, ekonomik, kültürel ve yaşam tarzındaki hızlı değişiklikler nedeni ile büyük bir dönüşüm noktasındadır. Bu anlamda bugünün ve geleceğin tasarımcıları uygulamalı sanatların ayırt edici özelliği olan işlev, tasarım ve estetik kavramlarını çağın dinamiklerine uygun bir biçimde dönüştürmek ile sorumludurlar. Bu anlamda yaratıcılık, bilimde ve sanatta çağa damgasını vurmuştur. Uygulamalı sanatların üç temel ayağı olan yapı, işlev ve estetik kurguyu çağdaş, taklitten uzak ve yeni açılımlara uyarlayabilen tasarımcılar yetiştirmek her şeyden önce bu kavramların birbirleri ile olan ilişkilerinin yapılandırılmasına bağlıdır. Uygulamalı sanatlar eğitiminde özellikle ürüne dönük çalışmalarındaki “kullanım amacına uygunluk” kavramı bu alandaki estetik yapılanma ve yaratıcılığın önüne geçme tehdidini taşımaktadır. Öğrencinin, tasarımın her aşamasında estetiğin alanı içerisinde olduğunu anlayabilmesi bu kavramların ilişkilendirilmesi ve açılması ile olasıdır. Bu çalışmada uygulamalı sanatlar eğitiminde önemli bir sorun olan ürünün tasarımı sürecindeki kimi önemli kavramlara ilişkisel olarak değinilmiş ve sonuç olarak aslında birbirine zıt gibi görünen bu kavramların birbirlerini nasıl bir bütün halinde yapılandırdıkları vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Uygulamalı Sanatlar Eğitimi, yapı, işlev, tasarım, estetik, algı

DESIGN, CONSTRUCTION, FUNCTION, ESTHETICS AND PERCEPTION PROBLEMATIC APPLIED ARTS EDUCATION

ABSTRACT

In 21st century, the meaning dedicated on applied arts is at the intersection of reasonable transformation due to the rapid changes in economies, cultures and our life styles. In this content, today's and future's designers are responsible to transform the concepts of function, design and esthetics in according to the dynamics of the period. Creativity is a must in science and art. To educate modern, not imitating and open to new views designers who are able to adapt the structure, function and esthetic fiction which are the three basic supports of applied arts, first of all depends on how to construct mutual relations of mentioned concepts. In applied arts education, especially in works focused on product, the concept of “compatibility with the purpose of usage” has the threat of taking place in front of the esthetic structure and creativity in this field. In this research, important concepts of product designing period have been functionally examined and in conclusion, it has been emphasized how these concepts integrates as a whole although they look like paradoxal with each other.

Key Words: Applied Arts Education, structure, function, design, esthetics, perception.

GİRİŞ

Sanat kavramı günümüzde çok geniş açılımlar içinde yer alan yapısıyla pek çok farklı tanımlamaya hedef olan bir kavramdır. Sanat tanımları içerisinde yaratıcılık, estetik, tasarım ve özgünlük ortak yer alan terimlerdir. Kuşkusuz pek çok tanımda geçen bu ortak terimlerin dışında sanatı, kavram, rastlantısallık, toplumsallık gibi bakış açılarının öznesi konumuna getiren tanımları da görmek olasıdır. Hatta günümüzde sanatın geldiği boyutlar, sanatın kendi varlığı ile hesaplaşma noktasına dek uzanmıştır. Uygulamalı sanat alanları da yukarıda sözü geçen bu terimleri kapsamakla birlikte bunlara ek olarak yapı işlev ve malzeme terimlerini de kapsamaktadır.

Uygulamalı sanatlar en genel anlamda, işlevsellik değeri olan nesnelere estetik değer katan uygulamalar olarak tanımlanabilirken, bu alanda üretilen tasarımların estetik ve yaratıcılık boyutu özellikle ülkemizde yıllarca geri plana atılmıştır. Bu alana ilişkin tasarımlar, geleneğin tekrarı, ya da daha kötüsü modernize mantığı ile yozlaşmış ürünler haline dönüştürülmüştür. Kuşkusuz bu sorunların oluşumunda tasarımcıların aldıkları eğitim, öğretim elemanlarının bakış ve estetik yeterlilik sorunu, öğrencilerin hazırbulunuşlukları, teknik donanım ve malzeme yetersizlikleri, eğitim-öğretim programlarının nitelik yetersizliği, mesleki eğitime yatırım yapılmaması, devlet politikaları, uygulamalı sanatlar eğitiminin bir sanat alanı olarak görülmemesindeki önyargı, eğitim yöntem ve teknikleri gibi pek çok etken birlikte yer almaktadır. Kırıçoğlu'nun (1991) belirttiği gibi, nasıl ki gerçek anlamda genel eğitim-öğretim birkaç katlı bina ile ve donanımsız yapılamaz ise sanat eğitimi de donanımsız yapılamaz. Donanımla kastedilen yalnız mekan ve araç-gereç değil, programın içeriğinden, uygulayanın niteliğine kadar geniş bir anlamı kapsamaktadır. Tüm bu sorunların her biri ayrı birer araştırma ve tartışma konusudur. Ancak bu makalede uygulamalı sanatlar eğitimi sürecinde en sıkıntılı konulardan birisi olan, yapı, işlev, estetik ve algıyı eşgüdümlü ve sürekli bir şekilde var edebilme sorunu ele alınmaya çalışılacaktır.

21. yüzyıl getirdiği dinamik ve hızlı yaşam biçimiyle yeni kolaylık ve olanakların yanı sıra pek çok sorunu da beraberinde taşımaktadır. Çağımız insanı daha önceden karşılaşmadığı karmaşık pek çok soruna çözüm bulmak durumundadır. Bu anlamda genelde sanat eğitimi ve özelde uygulamalı sanatlar eğitimi, farklı süreçlerden geçmekte, yeni çözümler bulabilmek için yeni açılımlara ihtiyaç duymaktadır. Uygulamalı

sanatların toplumsal boyutu her zaman ön plandadır. Çünkü ürün çağı gereksinimlerine yanıt verebilmeli, kendi var oluş sürecinde sorun çözebilmeli ve bunu yaparken estetik olmalıdır. Bu anlamda bir başka önemli kavram da çağdaşlık kavramıdır. Çağdaşlık, toplumların içinde yaşadıkları çağın zorunlu olarak gerektirdiği değerleri benimseyip yaşam ilişkilerine taşımalarıdır. Her toplum kendi sanatını, sanatçısını ve hatta zanaatçısını kendi çağında, kendi dinamiğinden yaratır. Bu anlamda, sanatın ve sanatçının dili kendi zaman dilidir. Uygulamalı sanatlar da kendi toplumunun dinamikleri içerisinde yaşar, değişir, dönüşür, güçsüz ve zamana yenik düşen yanları ölür.

Fischer'in (1993) söylemi ile bütün sanat zamanla koşulludur ve ancak tarih içinde belli bir zamanın düşüncelerini, isteklerini, gereksinimlerini umutlarını yansıttığı ölçüde insanlığı temsil eder.

Bu belirlemeler uygulamalı sanatlar eğitime yaklaşım sorunları ve tartışmalarının özünü oluşturmaktadır. Çünkü uygulamalı sanatlar, ilgili sektöre tasarımcı yetiştirme amacını taşımaktadır. Ayrıca, mesleki sanat eğitimi, genel sanat eğitiminden farklı olarak, gelişen teknoloji ve çağın gerektirdiklerine ayak uyduracak insan gücü ve bu gücü yetiştirecek sanat eğitimcisi yetiştirme amacındadır.

İpşiroğlu (1994), çağımızda estetik değerlerin değiştiğini vurgulamakta ancak 20. yüzyılın başından beri sanatın toplumsal gerçeklerle hesaplaşma gibi yeni bir işlev üstlendiğini belirtmektedir. İşte böylesi zor bir süreçte hem yaratıcı hem işlevsel olabilmek gerekmektedir. Bu anlamda yaratıcılık çağın en önemli kavramı durumundadır. İşlevsel olan ile yaratıcı ve estetik olanı var edebilmek çağımızın gereğidir. Çünkü yaratıcı insan yeni koşullara daha kolay uyum sağlayabilir ve yaratıcı insan yeni sorunlara yeni yaklaşımlarla çözümler bulabilir.

İşlevsel değerlerle estetik değerlerin birleşip bütünleştiği çağımızda, uygulamalı sanatlarla güzel sanatlar da bütünleşmeye gitmekte, yüzyılın ilk çeyreğinde Bauhaus kuruluşunun öngördüğü olgu gerçekleşmektedir. Sanatla zanaat arasında kurulan bu birleşme eğilimi de çağımızın bir gereği olduğuna göre insanlar güzel, iyi ve ideal yönünde eğitilmelidir. Böyle bir eğitim teknolojinin zorunlu olarak meydana getirdiği bir estetik eğitimidir (San, 2003). En azından San'ın burada vurgulamak istediği Batı'da bizden 100 yıl önce başlamış olan uygulamalı sanatların güzel sanatlardan koparılamayacağı ve estetik eğitiminin uygulamalı sanatlarda güzel sanatlarda olduğu kadar önemli olması gerektiğidir. Bu gereğe inanma uygulamalı sanatların işlev ve estetik

sorununu birbirinden koparılamayacak bir bakışı gerekli kılmaktadır. Çağımızın yeni tasarımlarında işlev kadar estetiğin yeri olmalı düşünsel ve kavramsal olan yaşamın içine girebilmelidir ve böylece daha yaşanması daha duyarlı bir toplum olma yolunda estetiğin tüm alanlarda işlev görmesi sağlanabilsin.

UYGULAMALI SANATLARDA TASARIM, YAPI, İŞLEV, ESTETİK VE ALGI

Uygulamalı sanatlarda tasarım, bir üründe kurgu, eskiz ve yapıya dek uzanan bir süreci kapsar. 21. yy bir tasarım yüzyılıdır. Tasarımın gücü ülkelerin ekonomik açıdan gelişimi ve dünya pazarlarındaki rekabet gücünü önemli ölçüde etkilemektedir.

Tasarım, bir tasarlama eylemi sonucunda beliren ve asıl yapının gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici olan proje, çizim, maket vs. gibi ürünlerin tümüdür. Tasarlama bir bütündür ve bir nesne, bir sistem ya da bir olayın amaçlanan bir sonuca göre tanımlanmasıdır (Atan, 2006). Ancak bu sonuç tasarlanan ürünün işlev boyutu ile ilişkilidir. Bu anlamda yaratıcılık bizi sonuca götüren binlerce olasılığı kendi yöntemi içinde barındırır. Bir başka söyleyiş ile bir tasarımda tasarımcı, tasarladığı ürünün işlevini tasarımın hiçbir aşamasında unutmamalıdır. Bu süreç yaratıcılığa engel değildir. Çünkü yaratıcılık bir anlamda sonuç değil, gidilen yoldur. Yani süreçtir. Ve aynı ürünün binlerce farklı tasarımı bu tasarıma götüren binlerce yaratım olasılığı bulunmaktadır. Tasarım bir kurgudur. Planlama, biçimlendirme, kurma işlemidir. Bütün bu işlemler belli sanatsal ve bilimsel yöntemlerin birlikte kullanılmasını gerekli kılar.

Bir ürünün tasarlanmasında kullanılan yöntemler zamana ve teknolojiye göre farklılık gösterse de kültürel, ekonomik, teknolojik, sosyal v.b faktörler tasarlanacak ürünü ve tasarımcıyı etkilemeye devam edecektir. Tasarımı oluşturan renk, biçim, çizgi, doku, gibi öğeler ise farklılaşan yöntemlere bağlı olarak değişiklik gösterecek, fakat tamamen ortadan kaldırmayacaktır. İşin özünü yaratıcılık oluşturmaktadır. Bu yaratım ürününün kullanım yerini, fonksiyonunu, şeklini belirlediği gibi estetik öğeleri de yönlendirmektedir (Sezgin, 1992).

Tasarımın bilimsel boyutu, her şeyden önce kurgu kavramı ile açıklanabilir. Özellikle uygulamalı sanatlarda tasarımcı iyi bir teknik ve malzeme bilgisine sahip olmalıdır. Aynı zamanda bu bilgi değişken ve esnek olmalı, estetik alana uyarlanmalıdır.

Tasarımın her boyutu öğrenme-bilgi edinme temeline dayanmaktadır. Bu nedenle tasarımda öğrenme ve bilgi edinmenin sonu yoktur ve tasarımcı sürekli araştırma yapmak, kendini geliştirmek zorundadır (Doğan, 1984). Tasarımcı, üretken, yenilik getiren, sağlam bir bilgi birikimine sahip, toplumun ihtiyaçlarına göre farklı çözümler ile ihtiyaçları karşılayabilecek ürünler ortaya koyabilen kişidir. Ancak bilgi estetiğin önüne geçmemeli, bir başka söyleyiş ile bilgi mutlak, katı ve belirleyici olmamalıdır. Tasarımda, teknik ve malzeme bilgisi bir amaç değil tüm tasarım sürecinde bir araç olarak ele alınmalıdır. Uygulamalı sanatları güzel sanatlardan ayıran en belirleyici unsur, tasarımın uygulamalı sanatlarda işlev boyutunu gözeten bir estetik bütünlükte olmasıdır.

Uygulamalı sanatların kullanım ve amaca uygunluk boyutunu içeren işlevsellik kavramı esasen içerisinde zamana uygunluk kavramlarını da barındırmaktadır. Çünkü zamana uygun olmayan, bir başka söyleyişle zamana ayak uyduramayan işlevselliğini yitirmiş demektir. Uygulamalı sanatların ihtiyaçtan doğan yönünü açıklayan işlevsellik boyutu işleve uygun malzeme, işleve uygun teknik, işleve uygun tasarım gibi alana özel sanat eğitimi program ve yöntemlerini gerektirir.

Estetik ve işlev sorunu uygulamalı sanatlarda yapı, kurgu ve malzeme kavramlarından koparılamaz. Bu kavramlar tasarım aşamasının en başından sonuna kadar birlikte yer alırlar. Hem birbirleri ile çatışır hem de birbirlerini desteklerler. Birbirleri ile çatışırlar, çünkü tasarımcı ya da öğrenci ürünün kurgusunda, ürünün işlevine hizmet edecek malzeme ve teknikleri gözetirken, estetik olarak ürünün kurgulanmasında işleve bağlı kalmak durumundadır. Bir başka söyleyiş ile tasarımcı, tasarımın yaratıcılık alanında sınırsız bir savrulmayı yaşayamamakta, kullanım amacının sınırları içerisinde estetik bir yaratım ortaya koymak zorunda kalmaktadır.

Uygulamalı sanatlarda tasarım aşaması, kullanıma dönük olacak ürünün yapısal özelliklerinin bilinmesi, hangi işlev ile kullanılacağı, zaman ve mekan boyutları, malzeme ve malzemelerin öngördüğü teknikler, bütün bunları bir arada renk, biçim ve kompozisyondaki estetiği kurgulamak gibi bilgi ve araştırma gerektiren uzun bir süreci kapsar.

Tasarım aşamasındaki ilk adım ürünü yapılandırma aşamasıdır. Yapılandırma ürünün işlev, estetik ve malzemesini birlikte gözeterek ele alınır.

1962-1964 yılları arasında Ronge “yapı” kavramını yeni bir biçimde yorumlayarak; “öznelliğin serbest kılınması” sanat eğitiminin amaçlarından biri ise bu

amaca ulaşmak için en güvenilir ve dolaysız yol “ bağımsız süreç” olarak betimleyici uğraş ve etkinlikleri yürütmektir demiştir. Burada en önemli öge malzemedir. Ancak görsel-yoğurumsal bir form, bugün artık Bauhaus zamanında olduğu gibi, saf öğelerden kurularak, konstrüktif yolun ağır bastığı biçimde meydana gelmekten çok, özgür eylemle ve malzeme ile olan dolaysız etkileşimle oluşmaktadır. Bu süreci “ malzemenin insanileştirilmesi” ya da “ öznenin nesnelleştirilmesi” olarak adlandıran Ronge, aynı zamanda öğrenci-malzeme, özne-nesne ilişkisinin diyalektik karakterini vurgulamaktadır (San, 2003).

Uygulamalı sanatlarda yapı, kurguya dönük işlev gördüğü için çalışmalarda bir öngörü kaçınılmazdır. Bu anlamda baştan kurgu vardır ve rastlantısal olana neredeyse yer yoktur. Bu zorunluluk yaratıcık kavramında yer alan kimi süreçlere ket vurmaktadır. Özsoy’ un (2007) belirttiği gibi yaratıcılığın olmadığı çalışmalarda hedefler net ve açıktır, gidilecek yer bellidir. Bu öğrenciyi korkutmaz Yapının işlevsel olarak iş görmesi gereği ortaya çıkan bu açmaz, yaratıcılığın en büyük düşmanı haline gelmektedir. Oysa ister güzel sanatlarda ister uygulamalı sanatlarda kurgu beyinde başlar. Bu kurguyu yaratıcı ve aynı zamanda yapıcı hale getirebilmenin yollarından bir tanesi de deneme yöntemidir. Her deneme olası farklı malzemelerle yapıldığında yepyeni alternatifleri beraberinde getirmektedir. Her deneme yeni bir değerlendirme ve yeni bir denemenin kapısını aralamaktadır.

Denemeler değerlendirme gücünü oluşturur. Değerlendirme amaçların saptanma biçimidir. O da yaratıcı bir eylemdir. Deneme aynı zamanda yorumdur. Yorumla yaratıcılık arasında organik bir bağ vardır. Anlamlı yorumlar, deneyler ve değerlendirmelerle uğraşan öğrenci bu ortamda yapı bilincine de varacaktır (Gökaydın, 1994). Öyle ise bir ürünün tasarımında kurguyu oluşturan yapı bilgisi ipuçları verilmeli bilgi direkt yönlendirici ve yönetici konuma gelmemelidir. Özsoy’un (2007) belirttiği gibi bilgidan bilinmeyene doğru gidilmelidir. Bauhaus’ un yıllar önce yapmak istediği şey tasarımın amacını hiçbir zaman gözden uzak tutmamak koşulu ile öğrencilerin hayal güçlerini kullanma ve cesur deneyler yapma imkanı sağlamış olmasıdır. Bauhaus’un savunduğu kuram işlevselliktir ve bu kurama göre eğer bir nesne yalnızca yapılma amacına göre çizilmişse, güzellik kendinden gelecektir.

Kuşkusuz Bauhaus’un yıllar önce geliştirdiği kuram ciddi felsefi boyutlara dayanmaktadır. Güzelin ne olduğu bugün çok tartışmalıdır. Biçimin kusursuz kılınması

işlevi ne oranda arttırır, kusursuzluk nedir? Gibi soruların yanıtını vermek bugün oldukça zordur. Bu nedenle deneysel olanın yaratıcılığa gidişte önemli bir yol olduğu genel geçer bir doğrudur. Özellikle günümüzde uygulamalı sanatlarda malzeme, işlev, kurgu ve yapı sorunları bilgisayar destekli çok çeşitli programlar yolu ile bu deneme sürecini kısaltmakta ve sınırsız seçenekleri öğrenciye sunmaktadır.

Ancak buradaki en önemli sorun bütün bu tasarım sürecini kurgulamaktır. Biraz önce belirtildiği gibi kurgu beyinde başlar, öyle ise önce beynin eğitilmesi, estetik ve yaratıcılık alanlarına beynin sokulması gerekmektedir. Çünkü yaratıcılık ta beyinde başlayan ve oluşan bir süreçtir. Tasarım aşamasında tekniği iyi kullanmak bilmeyi gerektirir ve o tekniği defalarca tekrarlamayı gerektirir. Burada yaratıcık yoktur. Erinç' in de belirttiği gibi güzel sanatlar eğitimi, bir el verme, bir meslek öğretme niteliğindeki usta-çırak ilişkisinden sıyrılmaz ve öteye gidilemez ise yaratma eylemi, yaratma adına yapılsa gerçekleşmez. Ve Erinç'in (2005) belirttiği gibi özgünlük yaratıcılıktır. Ve bu özgünlük sadece biçim değil onun ayrılmaz ögesi özdür, içeriktir. Tasarımda bu öz ve biçimi anlamlı kılmak düşünsel bir boyutu gerekli kılmaktadır. Yaratıcılık için, malzeme, kurgu, işlev ve estetik arasında kavramsal bir bağ kurma gereği oluşmaktadır. Beyni estetiğin ve yaratıcılığın alanına sokabilmek ve bu anlamda eğitebilmek için pek çok süreci birlikte işe koşma gereği vardır. Bu anlamda kuramsal derslerin gereği tartışılmaz ölçüde önemlidir. Uygarlık Tarihi, Sanat Eğitimi Kuramları ve Estetik gibi önemli alt yapı derslerinin zorunlu ve sürekli olarak öğrenciye verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda bu dersler yalnızca bir kuramsal ders niteliğinde kalmamalı uygulamalı atölye derslerinde konu ve kurgu sırasında tartışma, tekrar ve vurgu gibi geri pekiştireçlerle sürekli gündemde tutulmalıdır. Evrensel uygarlık ve kültür ürünlerinden habersiz bir tasarımcı ve sanat eğitimcisi yetiştirmek mümkün değildir. Estetik, doğuştan taşınmalı bir olgu değildir. Öğretilen, öğretildikçe gelişen bir yapı sunar. Erinç'in (1995) de belirttiği gibi, "estetik kaygının ortaya çıkartılması ve yönlendirilmesi ancak sanat eğitimi ile olanaklıdır". Estetik öğretiminin bir başka önemi ise, gençlerde oluşabilen yanlış estetik beğeni ve değerlerin neden yanlış olduğunun yine estetik yolu ile öğretilmesidir. Uygulamalı sanatlar eğitiminde estetik değerler ürünün işlevsel boyutu ve malzeme ile birlikte ele alınmalı bu kavramlar boşlukta kalmamalı ve içi doldurulmalıdır. Öğrenci hangi malzemenin hangi teknik ve kullanım amacına uygun olarak estetik bir bütünlükte verileceğini bol örnekler ile algılayabilmelidir.

Öğrenciyi estetik ve düşünsel alana sokabilmek için en önemli kavramlardan bir tanesi de algı kavramıdır. Artut'un (2001) da belirttiği gibi yaratıcılık, görmek, anlamak ve algılamak çabası gerektirir.

Algı bir farkındalık durumudur. Eğer algı doğru yönlendirilemez ise öğrenme gerçekleşemez ve farkındalık düzeyi işe yarar bir boyuta taşınamaz. Algı çok geniş bir kapsam alanına sahiptir. Öğrenciye önce doğru algılamayı öğretmek gerekmektedir. Doğru algılamayı öğretme süreci hem kuramsal hem de uygulamalı ve devamlı olması gereken bir süreçtir, öyle ki sanat öğrencisinin algısı salt okul ve atölye ortamı ile sınırlı kalmaz. Kuramsal olarak okuma, tartışma ve yazarak yorumlama aşamalarını kapsamalıdır. Çünkü kavram algıyı zorlar. Düşünme kavramsal boyuta geçmediği sürece öğrenme ezber düzeyinde kalır ve gerçek algılama gerçekleşemez. Özellikle uygulamalı sanatlar eğitiminde işlev ve estetiği birlikte oluşturabilmek kuvvetli bir algıyı gerekli kılmaktadır. Bu algı hem görsel hem de düşünsel bir boyutta ve eşzamanlı olmalıdır.

Bangir (2005), görsel algının kişiden kişiye değişen göreceli bir kavram olduğunu ve görsel okuryazarlık ile gerçekleştirilebileceğini ve görsel okuryazarlığın görsel bir düşünme aracı olduğunu belirtmektedir.

Görsel okuryazarlığı geliştirebilmek için uygulamalı derslerde öğrenciye tasarımın yapısını kurgularken farkında olma durumu, algıda seçicilik öğretilmelidir. Yaparak, deneyerek, kurarak, bozarak ve göstererek öğrenci neyi niçin yaptığını ve yaptığı şeyin anlamını yorumlayabilmelidir. Hangi malzemeyi hangi yapıda ne amaçla kullandığını bunları estetik bir düzeye niçin getirmesi gerektiğini sorgulayabilmelidir. Erinç' in (2004) belirttiği gibi sanatta, sanat olgusunda algı, bir anlamda hissetme, farkına varma sürecini ifade eder ki buna artistik hoşlanma ya da artistik duygu da denebilir. Kuşkusuz öğrencinin algı düzeyini arttırmak ve genişletebilmek için Erinç' in ısrarla üzerinde durduğu algı alanı ve algı yetisi kavramlarına bakma gereği vardır.

Algı alanı, bir insanın içinde yaşadığı doğal ve sosyo-kültürel ortamdır. Sanat için algı alanının belli nitelikleri olmalıdır. Algı alanı insanlara seçme şansı verebilmelidir. Algı alanı dinamik ve değişken olabilmelidir (Erinç, 2004). Öyle ise öğrenciye hazırlanan ortamın öğrencinin algısını geliştirme de önemli bir rolü vardır. Öncelikle diğer sanat dallarının birlikte yer aldığı ortamlar öğrenciye sunulmalı, sanatlar arası seçimlik dersler ile öğrenci sanatın tüm alanlarına sokulabilmelidir. Atölye ortamlarının görsel ve sanatsal malzemeler ile donatılması, bol ve değişken doğal, yapay ve absürt malzemeler, özgür bir

çalışma ortamı, konuya göre değişken bir ortam (bahçe, müze, galeri, sokak, köy, oyun salonları, ilgisiz ve şaşırtıcı ortamlar v.b) algı alanı yaratmada etkili olabilecek seçeneklerden bir kısmıdır. Algı alanının dinamikleşmesinde teknolojik olanaklardan ve internetin sınırsız görsel-ışitsel kaynaklarından yararlanmanın katkısı günümüzde tartışılmaz bir gerçektir. Uygulamalı sanatlar ve güzel sanatlar eğitiminde yıllarca öğrencilere hep aynı, kapalı, statik atölye ortamında çalışma olanakları sunulmuştur. Oysa sanat eğitiminin amacı Akalın'ın (1995) da belirttiği gibi yaratıcılığın belli değerler taşıyan ürünleri ve çeşitli oluşumlarını oluşturmaktır.

Algı alanı sanat eğitiminde salt uygulamalı derslerde önem kazanan bir kavram değildir. İster kavramsal, ister uygulamalı her bir bilgi algılama alanı ve algı yetisi ile tek tek sebep-sonuç ilişkisi içindedir. Alan genişledikçe derinleştikçe, algılama yetisi de bağımlı olarak artar zenginleşir (Erinç, 2004).

Yeni ve yaratıcı bir oluşum için yeni bir bakış ve yeni bir algı geliştirmek gerekmektedir. Günümüzde yeni teknolojik araçların kullanımı ile yeni estetik ve görsel değerler algı alanımızı değiştirmekte, yeni bir algılama ya da algıda seçicilik geliştirmemize neden olmaktadır. Aynı şekilde çevremiz ve dış dünyamızdaki değişimler, doğanın bu yeni estetik değerlerle yeniden algılanmasını zorunlu kılmaktadır.

Tasarımın genişleyen vizyonu içerisinde “iyi” kavramı da kaynaklar ve çevre ile bağlantılı hale gelmiştir. Çevresel duyarlılık, ekolojik tehlikeye karşı tepkiler, tasarımcılara tasarımda kullanılan malzeme ve üretim süreçleri açısından sorumluluklar yüklemektedir (Sağocak, 2003). Aynı şekilde globalleşen dünyada yeni bakış açıları, yükselen toplumsal dinamikler, savaşlar, ekonomik değişimler, yeni yaşam tarzı ve moda stilleri, uzay araştırmaları gibi aslında uygulamalı sanatların direkt toplumsal yönüne ilişkin konular yeniden, baştan bir algı dönüşümüne işaret etmektedir. Öyle ise algılama alanı bugün sınırsız bir alan olarak tanımlanabilir. Bu alan en akla gelmedik dış mekanlardan, iç mekanlara, iç ve dış dünyaya karşı duyarlılığa ve teknolojik görsellerin sonsuz açılımına dek uzanmalıdır.

Etike'nin (1995) sanat eğitiminde uygun yöntemlerin uygulanabilmesi için önerileri dikkat çekicidir. Yöntemlerin uygulanabilmesi için; deneyimler, birikimler, donanımlı ortam ve özgür ortam diye belirlenen ön koşulların sağlanması gerekmektedir. Donanımlı ortam: Binanın elverişliliği, araç, gereç, teknik ve teknolojik olanakların sağlanması sanatsal yaratmayı olumlu ölçüde etkileyen faktörlerdir. Özgür ortam: Ancak

her çeşit olasılığı araştırmaya imkan tanıyan, her çeşit düşünme biçimine olanak veren, eleştiriye açık özgür bir ortamda, özgür yaratma gerçekleşebilir.

Uygulamalı sanatlar öğrencisi bu yeni ve sürekli dönüşen algılama alanı içerisinde yeni malzeme, teknik ve artistik olanakları da tanıma ve deneme fırsatı bulacaktır. Tasarım süreci geleneksel olarak yapıla geldiği gibi önce kurgu, sonra eskizler ve tasarım oluşturma düzeneğinden daha bağımsız, malzeme (ki bunun içine, yazılı metinler, ses, görüntü, nesne ve eşyalar v.b) temelli belki de sondan başa daha bireysel ve deneysel aktiviteleri içermelidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uygulamalı sanatlarda hızla gelişen yeni teknolojilerin ve malzemelerin kullanıma sunulmaları, bu malzemelerin sanat eğitimcisi olacak öğrencilere deneysel dersler ile tanıtılması ve kullanılması işlev, malzeme ve estetik arasındaki birliği keşfetmesi açısından büyük değer taşımaktadır. Öğrencileri üç boyutlu çalışmalara yönlendiren değişik materyalleri ve onların olanaklarını araştırmaya teşvik eden, maddeyi işleme duyarlılığına yönelten, madde, biçim, içerik gibi uygulamalı sanatların temel tasarım mantığına yardımcı olan deneyler öğrencilere büyük yarar sağlar.

Türkiye’ de Uygulamalı Sanatlar eğitiminin en büyük sorunlarından birinin yozlaşma ve taklit olduğu düşünülürse bu sorunun bir ayağı da biçim, malzeme, öz yani tasarım sorunudur. Uygulamalı sanatların kapsamına giren ürünlerin tasarımı genellikle yüzeysel değil yapısalıdır. Bu yüzden estetik tasarımın teknik açıdan da çözümü gereklidir. Teknik öğreten derslerde estetik, malzeme ve işlev birlikte düşünülmeli, sistematik düşünme ve yaratma biçimleri cesaretlendirilmelidir

Yeni biçim yaratmak, eski biçimleri yıkmak ya da dönüştürmek; yeni ve geniş bir bakış açısı, sorgulama, kritik, analiz, sentez, merak, bilimsel düzeyde araştırmacılık, özgürlük ve cesaret gerektirir. Bu anlamda öğrencileri cesaretlendirecek, çevre ile uyumlu gerçek projelere öncelik verilmeli, tasarım derslerinde deneysellik ön planda tutulmalıdır.

Estetik bir tasarımın özü, özgün bir bakış açısı, arkasından özgün bir tasarım ile gerçekleştirilebilir. Bu çerçevede bakıldığında uygulamalı sanatlar eğitiminde, malzeme, işlev, tasarım, estetik ve zaman boyutu birlikte ele alınmalı tüm bu parçaların anlamlı

birlikteliği ve bileşkesi içerisinde öğrencilerin algı alanı genişletilmelidir. Kuramsal ve uygulamalı olarak estetiğin alanı içerisine giren öğrenci, beyninde başlayan kurguyu malzemeye uyarlayacak, tasarımın teknik ve işlev boyutları ile yeni, çağdaş, zamana ve çevreye duyarlı estetik yaratımlar yapabilecektir.

Uygulamalı sanatlar eğitiminde öğrenciye tasarımın her aşamasında bilginin ve tekniğin gerekli ancak yeterli olmadığı anlatılmalıdır. Öğrenci, estetik ve sanat alanının içerisinde olduğunun farkında olmalıdır. Bu yeni, dinamik, yaşam ve tüm çevre ile iç içe, algısı açık, estetik değerleri oluşmuş, malzeme, teknik, işlev ve estetiği bir bütün olarak kurgulayabilen yeni değişim ve dönüşümlere açık tasarımcı yetiştirme çabası çağdaş yaşamın zorunluluğu haline gelmelidir.

KAYNAKÇA

- Akalın, M.B (1995). “Atölye İşletmecisi Gözüyle Güzel Sanatlar Fakültesi Eğitim Programları”. *Sempozyum-Konferans*. A.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi Kuramlar ve Yöntemler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atan, A. (2006). *Resimli Resim Sözlüğü*. Ankara: Asıl Yayıncılık.
- Bangir, G. (2005). *Görsel İletişim*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- Doğan, N. (1984). *Tasarımda İnsan Etmenleri*, İstanbul:
- Erinç, S. (1995). *Kültür Sanat*. İstanbul: Çınar Yayınları.
- Erinç, S. (2004). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Erinç, S. (2004). *Sanatın Boyutları*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Erinç, S. (2005). *Kültür-Sanat, Sanat-Kültür*. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Etike, S. (1995). *Sanat Eğitimi Yazıları*. Ankara: İlke Yayınevi.
- Fischer, E. (1993). *Sanatın Gerekliliği*. Çev. Cevat Çapan, Ankara: V Yayınları.
- Gökaydın, N. (1994). “Çağdaş Tasarım Eğitimi”. *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Demet Yayıncılık.
- İpşiroğlu, N. (1994). “Duyu Algılarının Eğitimi”. *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Demet Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. (1991). *Sanatta Eğitim-Görmek-Anlamak- Yaratmak*. Ankara: Demircioğlu Yayınları.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Sağocak, A.M. (2003). *Tasarım Tarihi-Endüstri Ürün Tasarımında 250 Yıl*. Bursa:
Vipaş A.Ş. Yayınları.

San, İ. (2003). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Ütopya Yayınları.

Sezgin, Ş. ve N. Önlü, (1992). “Tekstilde Tasarım Olgusu”. *Tekstil ve Mühendis Dergisi*.
6: 52.